

“ K i o s k ”

Prof. Dr. Şükrü Halûk AKALIN

Önce köşe başlarında, yol kenarlarında gazete, sigara, soğuk içecekler, hazır dondurma satılan kulübeler olarak karşımıza çıktı... Belediyelerin halka bir hizmeti olan ucuz ve sağlıklı ekmekler de buralarda satılıyordu. Bu kulübeler, çoğunlukla beyaz sert plâstikten, *fiberglastan*, yapılmaktaydı. Kimi kuruluşların ithal, kimi kuruluşların da imal ettiği bu ürüne Türkçeden karşılık aramak, yeni bir ad vermek yerine İngilizcedeki *kiosk* sözü olduğu gibi kabul edildi. Ancak halkımız bu söz yerine büfe veya kulübe adını kullanmayı tercih etti. Çünkü halk ağzında bu sözler yaygın biçimde kullanılıyordu. Gazete satılan büfelere de ‘gazeteci’ denmeye devam edildi. Kısacası bu yeni yapım büfeler, *kiosk* adıyla yaygınlaşmadı.

Derken bilişim teknolojisindeki gelişmeler, bize yeni bir ürünü daha tanıttı. Bir bilgisayarda bulunan bütün özellikleri taşıyan, Yerel Ağ’a (İntranet) veya Genel Ağ’a (İnternet) bağlanabilen, özel veya genel bilgilerin yüklendiği, bireysel bankacılık işlemlerinin yapılabildiği, çizgi (veya gömme) klâvyelerin yer aldığı ayaklı bilgisayarlar veya duvara asılan çerçeve biçimindeki bilgisayarlar da bu adla anılmaya başlandı: *kiosk*...

Bu defa daha şanslıydı *kiosk*, kısa sürede yaygınlaştı. Bankalar, çeşitli şirketler, kitapçılar, belediyeler, hava yolu ve turizm şirketleri, pek çok resmî veya özel kurumlar, kuruluşlar ürünlerini ve kurumlarını tanıtmak amacıyla *kioskları* çeşitli yerlere kurdular. *Kiosklar* kısa sürede aranılan bilgiye hemen her yerde ulaşılabilirdiği bilgi kaynakları hâline geldi. Büyük alışveriş merkezleri, müşterilerine verdiği tüketici kartları sayesinde müşteriler aylık harcamalarını takip edebiliyor, ürün fiyatlarını görebiliyordu. Uçak, deniz otobüsü, gemi gibi araçların hareket saatleri, yolculuk bilgileri *kiosklardan* kolayca edinilebiliyordu. Ulusal ve uluslararası toplantılarda, kongrelerde toplantı ve etkinliklerin programı da *kiosklarda* katılımcılara sunulabiliyordu. Kısacası *kiosklar* insansız danışma ve bilgi merkezleri idi. Bir kuruluşa, bir bankaya, bir kuruma ait özel amaçlı bilgiler kısa sürede *kiosklardan* öğrenilebiliyordu.

Gündelik ve iş hayatımıza giren bu ürünün adı da kendisiyle birlikte di-

“Kiosk”

limize girmişti. Bilişim aygıtlarını satan firmalar; bu ürünü *kiosk* adıyla pazarlamakta, son kullanıcılar da bu ürünü *kiosk* adıyla kullanıma sunmakta bir sakınca görmedi. Pek çok üründe olduğu gibi, bu üründe de teknolojiyi üretmeyenler olarak terimleri de adları da olduğu gibi alıp kullanmakta tereddüt göstermiyorduk. Gerçi yeni bir teknolojiyi bulmakla ve üretmekle övünen bir beyaz eşya üreticisi kuruluşumuz, bulduğu teknolojiye İngilizce bir ad vermekte çekinmemişti. Böylece ürettiği teknolojiye kendi dilinden değil de yabancı dilden ad bulan bir kuruluş olarak tarihe geçmişti.

Üretmediğimiz bir aygıtı kendi adıyla almıştık ama bu defa durum farklıydı... *Kiosk* sözü Türkçeden İngilizceye geçmiş, aslı bizden bir sözdü...

Hâmit Atalay'ın hazırladığı ve Türk Dil Kurumunun yayımladığı *İngilizce-Türkçe Sözlük*'te *kiosk* Türkçe kökenli olarak gösterilmektedir. İngilizce-Türkçe sözlükler arasında en geniş kapsamlı sözlük olma özelliğini taşıyan bu esere göre *kiosk* “köşk, kasır, yazlık (ev), sayfiye (evi); gazete satılan kulübe; çalgıcılara özgü kameriye” anlamlarındadır (Atalay 1999: 1949). *Redhouse* sözlüğünde ise “kulübe: *newspaper kiosk* gazete kulübesi. *telephone kiosk* telefon kulübesi; (parkta bulunan ve büyük bir kameriyeye benzeyen) pavyon” anlamları verilmiştir (*Redhouse*).

Genel Ağ'daki en geniş kapsamlı İngilizce sözlük olan *Merriam Webster*'e göre Türkçeden Fransızcaya geçen *köşk* sözü 1625 yılında da Fransızcadan İngilizceye geçmiştir ve “çardak, kameriye; cumba; ilân ve reklâm yapıştırılan veya çeşitli hizmetler için (fotoğraf banyosu ve baskısı vb.) kullanılan küçük kulübe” anlamlarındadır.¹ Genel Ağ'daki bir başka İngilizce sözlük olan *Bartleby* ise bu sözün anlamını “üzeri açık küçük balkon, cumba, binanın cephe çıkıntısı; gazeteci kulübesi; üzerine reklâm afişlerinin yapıştirıldığı silindirik biçiminde kulübe” olarak vermektedir. Kökeni ise, İngilizceye Fransızca aracılığıyla Türkçeden geçtiği, Türkçeye de Orta Farsçadan geldiği biçiminde açıklanmaktadır (İng. *kiosk* < Fr. *kiosque* < Türkçe *köşk* < O. Far. *gōşak*).² Söz detektifi adlı bir sayfada da *kiosk* sözünün anlamları ve İngilizceye nasıl geçtiği verilmektedir.³

Gerek basılı gerek ağ ortamındaki genel sözlüklerde İngilizcedeki *kiosk* sözü yukarıda verilen anlamlarda kullanılmakta, ancak bilişim teknolojilerindeki aygıt anlamındaki kullanılışı henüz genel sözlüklere girmemiş bulunmaktadır. Buna karşılık Genel Ağ'daki İngilizce bilişim sözlüklerinde *kiosk* ve açıklaması yer almaktadır. Bilgisayar ve Genel Ağ sözlüklerinde *kiosk* genel-

¹ <http://www.m-w.com> (2.5.2003)

² <http://www.bartleby.com/61/30/K0073000.html> (3.5.2003)

³ <http://www.word-detective.com/121597.html#kiosk> (3.5.2003)

likle “halka açık yerlerde kendi kaidesi üzerinde duran veya duvara asılan bir bilgisayar ve mini gösterici (monitör)” olarak tanımlanmaktadır. Ekran dokunarak veya çizgi (gömme) klavye ile kullanılan ve müşterilerin etkileşimli olarak kullanabildiği bilgi teknolojisi biçiminde belirtilmektedir.⁴

Köken bilgisi sözlüklerinin birçoğunda *köşk* sözünün Türkçeye Farsçadan geçmiş olduğu yazılıdır (Eren 1999: 262; Räsänen 1969: 294; Eyuboğlu 1991: 440). Oysa değerli Türkologlarımızdan Prof. Dr. Şinasi Tekin, köşk sözünün Türkçe kökenli olduğunu ve Türkçeden Farsçaya geçtiğini tanılarıyla ortaya koymuştur. Prof. Dr. Tekin’e göre Türkçenin tarihî kaynaklarında *köşik* ‘gölge’, *köşige* ‘hafif gölge’, *köşiklig yir* ‘gölgeli bir yer’, *köşi-* ‘önlemek (güneş ışığını), gölge etmek’ vb. Prof. Dr. Tekin, *kölik* ‘gölge’, *kölige* ‘koyu gölge, karanlık’ sözlerini de tanık göstererek *köli-* ve *köşi-* fiillerinin bir **kö-* köküne kadar inilebileceğini belirtir. Her iki sözün taşıdığı anlamlarda ‘örtmek, güneş ışığını engellemek, güneşten korunmak, gölgelemek’ etrafında döndüğünü yazan Prof. Dr. Tekin, *köşk* sözünün anlamlarının *kö-* kökünün türevlerinin anlamlarıyla örtüşüğünü tanılarıyla gösterir ve *köşik* sözünün yaşanan dil olayları sonucunda köşk biçimini aldığını kanıtlar (Tekin 2001: 31).

Kısacası, kökeni Türkçeye dayanan *köşk* sözü, İngilizceye *kiosk* biçiminde geçtikten yaklaşık dört yüz yıl sonra biraz değişikliğe uğrayarak, dönüp dolaşp dilimize tekrar girmiştir. Sözün İngilizcede aldığı biçim, Türkçe söyleyişe uygun değildir. Bu sebeple, kökeni bizden olan *kiosk* sözünü Türkçede *köşk* biçiminde kullanmamız çok daha doğrudur. Gerçek anlamdaki köşkten ayırt etmek için *e-köşk* biçimi de kullanılabilir. Sadece bilgi veren *information kiosk*a ise *bilgi köşkü* diyebiliriz.

Kaynakça

- Atalay, Hâmit (1999), *İngilizce-Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu yayınları, Ankara.
Eren, Hasan (1999), *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, Ankara.
Eyuboğlu, İsmet Zeki (1991), *Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü*, Sosyal yayınları, İstanbul.
Redhouse Tek Tuş CD Sözlük, 2001, İstanbul.
Tekin, Şinasi (2001), *İstikakçının Köşesi*, Simurg yayınları, İstanbul.

⁴ <http://www.netlingo.com>; <http://whatis.techtarget.com>